28 цікавих технік, як оцінювати учнів, і що треба врахувати

Теми статті: вчителям, навчаємось разом, ПрямуємоРазом
20 Лютого 2022

Марія Марковська

13 551

0

Співбесіди та консультації, портфоліо, самооцінювання, особиста рефлексія, рубрики оцінювання та ситуативні нотатки – ці та інші методи можна використовувати, оцінюючи учнів. Більшість із них базуються на уважному спостереженні вчителя за учнівством не тільки під час навчання, а й на перерві чи в несподіваних ситуаціях. Це дає можливість краще зрозуміти,

як змінюються діти та на що треба звернути увагу.
“Нова українська школа” підготувала конспект із посібника “Українська для всіх” від Фінського проєкту “Навчаємось разом” + проєкту ЄС.
Автори: ***Мелоді Костюк, Ігор Хворостяний і Ірина Унгурян.***
Читайте про те, що треба врахувати, розробляючи програму оцінювання, та як збирати інформацію про навчання. Текст стане в пригоді вчителям, які хочуть змінити чи врізноманітнити техніки оцінювання. ***Добірка корисна не тільки для вчителів української мови, описані методи – універсальні****.*

ЩО ТРЕБА ВРАХУВАТИ

Автори дають кілька порад, які варто врахувати, плануючи та розробляючи ефективну програму оцінювання:

- **Оцінювання – це безперервний процес**, упродовж якого вчителі збирають інформацію про навчання учнів, а також враховують її, плануючи навчання.
- Під час оцінювання **важливий зворотний зв’язок** для всіх учасників освітнього процесу. Мета – покращити успішність учнів у майбутньому.
- **Для оцінювання використовують різноманітні стратегії.** Адже важливо оцінювати учнів у різних контекстах.
- **Критерії оцінювання варто роз’яснювати учням або розробляти їх разом із ними.** Ідеться про те, що учні мають робити, щоби досягнути запланованих результатів навчання. Критерії оцінювання, написані доступною мовою, треба повідомити учнівству до початку оцінювання. Це дасть можливість контролювати навчання й розповідати іншим про свій прогрес.
- **Оцінювання допомагає учням визначати потреби в навчанні та його цілі.**
- **Оцінювання враховує індивідуальні відмінності**, бо орієнтоване на прогрес і зростання учня / учениці, зважаючи на конкретні результати.
- **Вчителі мають надавати постійний усний або письмовий описовий зворотний зв’язок**, який підкреслює сильні сторони

учнів і пропонує цілі, щоби покращити їхню успішність. Інформацію передають учням і батькам, аби ті порівняли успішність із попередніми досягненнями.

ЯК ЗБИРАТИ ІНФОРМАЦІЮ ПРО НАВЧАННЯ

Автори посібника радять метод тріангуляції (триєдині свідчення). Так, вчителі збирають докази про навчання учнів із трьох різних джерел:

- **Спостереження за учнями.** Наприклад, можна використовувати записи, контрольні переліки та рейтингові шкали *(про них нижче, – ред).* Усе – щоби письмово фіксувати спостереження за учнями під час різноманітних навчальних заходів.
- **Бесіди.** Учні обговорюють своє навчання, а також те, що можуть про це написати (записати аудіо чи відео). Це дає можливість дітям поділитися своїми успіхами та викликами.
- **Продукти.** Навчання часто оцінюють за результатами вікторин або тестів, які не завжди найкраще демонструють результати. Тож продукти оцінювання мають містити завдання, орієнтовані на дії, презентації, демонстрації, взаємодії, відео- й аудіозапис або усні взаємодії та проєкти.

Згодом учителі співвідносять інформацію з різних джерел із навчальними результатами. Так можна наочно порівняти й оцінити, наскільки учні досягнули певної мети чи результату навчання.

ТЕХНІКИ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання із залученням учнів

Коли учні беруть участь в оцінюванні, то набувають важливих навичок, як-от міркувати та рефлексувати, думати про свої зусилля, бути конструктивними під час самооцінювання й оцінювання з боку однолітків, а також надавати конкретну та значущу інформацію.

До того ж ця техніка змінює роль учителя – від судді й оцінювача до тренера й фасилітатора. Керуючись правилами цього методу, вчителі мають:

- пояснювати критерії оцінювання тестів перед їх проведенням;
- коли це можливо, показувати приклади зразкових робіт;
- говорити й писати зрозумілою учням мовою;
- розробляти інструменти оцінювання разом з учнями;
- готувати інструменти самоконтролю й самооцінювання для різних завдань і роботи;
- заохочувати учнів ставити цілі.

Про співбесіди, консультації або інтерв'ю
Співбесіди – це короткі неформальні зустрічі, які проводять з учнями поодинці чи з невеликою групою. Ідеться про діагностичне спілкування, запитання та відповіді.
Також можна проводити інтерв'ю – **специфічні співбесіди, щоби в усній формі зібрати конкретну інформацію за допомогою зарання продуманих запитань.** Вчитель має записувати відповіді за учнем або учень має письмово відповідати на письмові запитання.

Користь для оцінювання від інтерв'ю та співбесід найбільша, якщо проводити їх регулярно та якщо вчитель і учень приходять на них підготовленими, себто з матеріалами й запитаннями. Коли учні зрозуміють, як відбуваються співбесіди, то зможуть проводити такі зустрічі з однолітками, щоб отримати зворотний зв'язок і обговорити свої досягнення та цілі. **Мета співбесід така:**

- дати учням і вчителю можливість обговорити сильні сторони навчання й напрями, які треба вдосконалити;

- визначити цілі навчання;

- з'ясувати, як учні розуміють інформацію, ставляться до навчання, а також виявити навички та стратегії, які учні використовують у навчанні;

- забезпечити індивідуалізоване навчання, спрямувати учнів до складніших матеріалів і визначати майбутні потреби у викладанні.

Автори посібника сформували **поради для проведення співбесід з учнями, зокрема:**

1. Тон співбесіди має бути спокійним і доброзичливим, а кількість тем для обговорення обмеженою (одна чи дві). Учні мають знати про мету співбесіди й очікування від учасників до її початку.

2. Записуйте імена учнів у календарі класу, щоби кожен знав, коли відбудеться його / її співбесіда.

3. Дозволяйте учням реєструвати звернення з проханням провести співбесіду.

4. Перевірте, щоб усі учні записалися принаймні на мінімальну кількість зустрічей, яку ви визначили.

5. Часто переглядайте журнал, щоби переконатися в регулярному опитуванні всіх учнів.

6. Плануйте 5–10-хвилинні співбесіди щодо оцінювання.

7. Переконайтеся, що інші учні можуть працювати самостійно, щоби співбесіди відбувалися без переривань.

8. Частіше проводьте співбесіди з учнями, які мають труднощі.

9. Починайте й закінчуйте кожну співбесіду на позитивній ноті.

10. На групових співбесідах кожен учасник має змогу розповісти про свою роботу, звернути увагу, чим він або вона пишається, і поставити запитання. Інші учасники вказують, що їм подобається в роботі учня, і роблять пропозиції щодо вдосконалення. Учителю варто спостерігати й робити ситуативні нотатки.

Про особисту рефлексію та самооцінювання

Особисту рефлексію структурує вчитель або учні. Можна щодня ефективно скеровувати саморефлексію учнів. Тоді учні:

1. розмірковують що вони дізналися і як це зробили;

2. контролюють і регулюють навчання;

3. бачать свої сильні сторони й напрями, за якими потрібно працювати;

4. усвідомлюють свою відповідальність за навчання;

5. оцінюють якість своєї роботи та знань;

6. ставлять цілі для майбутнього навчання та планують шляхи досягнення;

7. відстежують прогрес за всіма предметами.

Автори підручника посилаються на дослідників Р. Марзано, Д. Пікеринга і Дж. Мак-Тай, які пропонують таку структуру та запитання, що допоможуть учням розмірковувати про своє навчання:

- **Рефлексія щодо змісту**. Опишіть, наскільки ви зрозуміли інформацію, яку обговорювали в класі. У чому ви впевнені? Що залишилося незрозумілим? Що для вас є особливо цікавим?
- **Рефлексія щодо оброблення інформації.** Опишіть, наскільки ефективно ви збирали інформацію для свого проєкту.
- **Рефлексія щодо комунікації.** Опишіть, наскільки ефективно ви донесли свої висновки до членів дискусійної групи.
- **Рефлексія щодо взаємодії та співпраці.** Опишіть, наскільки добре ви працювали зі своєю групою впродовж усього проєкту.

До того ж один зі способів стимулювати учнів замислитися про їхнє навчання – попросити їх завершити речення на кшталт:

- Ця частина роботи демонструє, що я можу…
- Я можу покращити свою роботу за допомогою…
- Переглядаючи свою роботу, я хотів би / хотіла б поставити перед собою нову мету:…

- Стратегія, яка добре спрацювала для мене,…

Окрім усього, вчителі можуть дати учням можливість порівняти інформацію самооцінювання з інформацією з оцінювання вчителя.

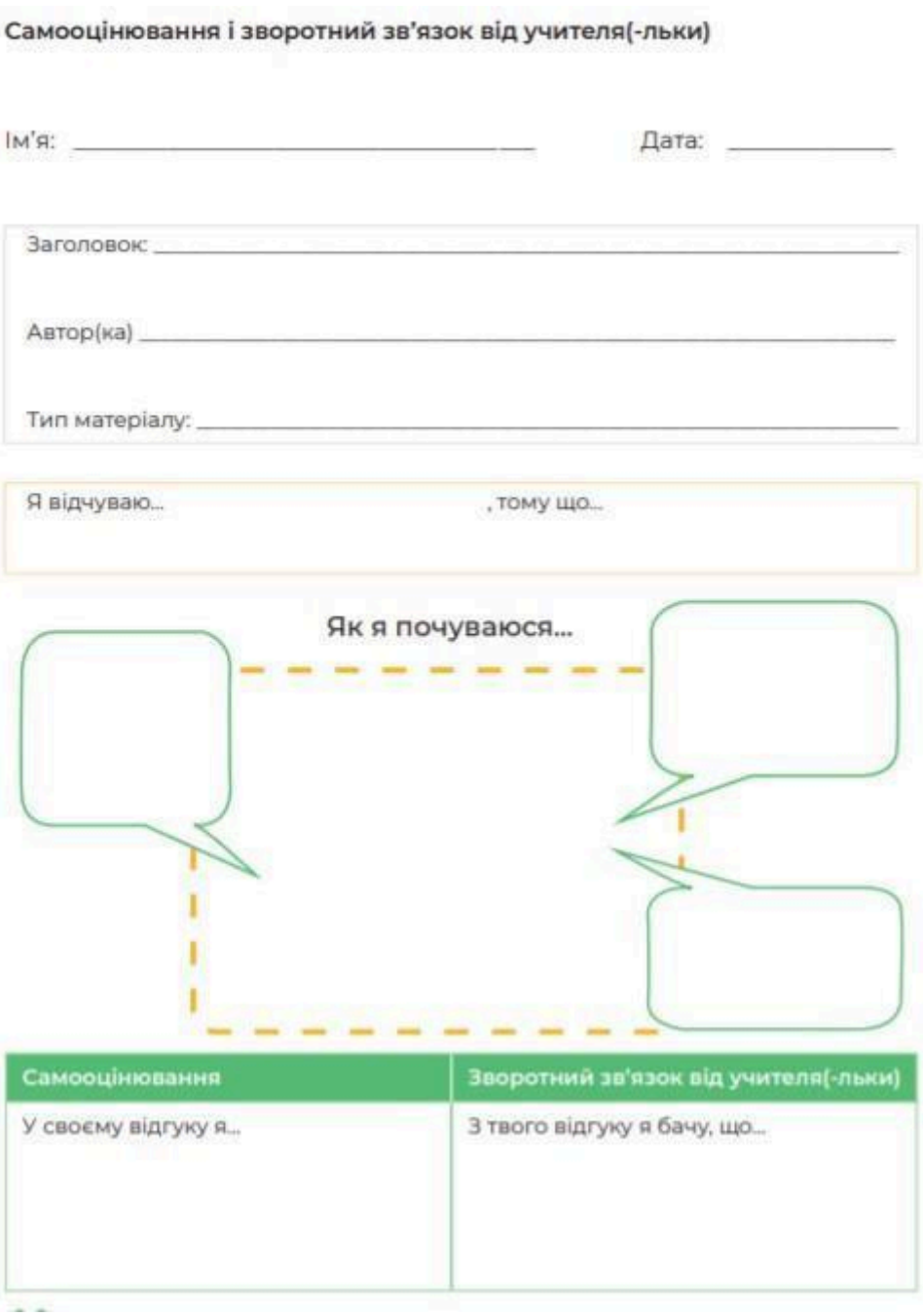

Самооцінювання і зворотний зв'язок від учителя(-льки)

Ім'я: _____ Дата: _____

Заголовок: _____

Автор(ка) _____

Тип матеріалу: _____

Я відчуваю... , тому що...

Як я почуваюся...

Самооцінювання	Зворотний зв'язок від учителя(-льки)
У своєму відгуку я...	З твого відгуку я бачу, що...

Про портфоліо

Портфоліо – це цілеспрямовано складений набір зразків учнівських робіт, результатів

самооцінювання та формулювань цілей, що зображають поступ учнів у навчанні. Учні мають самі добирати роботи для портфоліо, але вчитель може рекомендувати долучити конкретні зразки. Ознаки ефективних портфоліо:

- їх регулярно оновлюють, аби інформацію була актуальною й повною;
- допомагають учням бачити свої успіхи;
- доступні батькам або особам, які їх замінюють;
- докладно повідомляють про різні результати навчання учнів, які за інших обставин було б складно документувати;
- містять самооцінювання, яке описує учня;
- складаються з елементів, які репрезентують результати навчання, а також те, що учні знають, розуміють і можуть робити;
- містять критерії, за якими оцінювали роботу учня;
- сприяють оцінюванню, оцінці та комунікації щодо навчання;
- містять різні роботи (малюнки, аудіо- та відеозаписи, фотографії, графіку, чернетки, журнали й завдання), які демонструють численні досягнення.

Важлива вимога до портфоліо: учні мають долучати до нього письмові роздуми, пояснюючи, чому вони обрали той чи інший зразок роботи. Як пишуть автори, деякі учні опановують майстерність викладу описів і міркувань про свою роботу без будь-яких підказок. Учням, яким

складно вирішити, що писати, допоможуть такі речення:

1. Цей твір показує, що я знаю про…

2. Я пишаюся цим твором, тому що…

3. Люди, які знали мене минулого року, ніколи б не повірили, що я написав цей твір, тому що…

4. Цей твір був для мене найбільшим викликом, тому що…

5. Моїм (моєму) (батькам, другові / подрузі, учителю / вчительці) сподобався цей твір, тому що…

6. Важлива річ, яку я відкрив щодо себе, – це…

Також у роботі з портфоліо варто зазначити:

- чи завдання було в межах типової навчальної діяльності, чи креативним проєктом (наприклад, реалізованим за власною ініціативою);

- рівень допомоги: виконував роботу самостійно, з партнером, під періодичним керівництвом учителя чи вдома за підтримки батьків;

- дату зразка;

- вказівку на те, чи це попередній варіант роботи, чи остаточний.

Про контрольні переліки, бальну шкалу та рубрики оцінювання

Контрольні переліки, бальна шкала та рубрики оцінювання – це інструменти, які дають учителям і учням змогу збирати інформацію про те, що учні

знають і можуть робити, щоби досягти визначених результатів навчання. Йдеться про систематичні способи збору даних про поведінку, знання та навички.

Контрольні переліки зазвичай мають формат “так / ні”. Йдеться про певні критерії, яким відповідають учні. Їх можна використати для запису спостережень щодо дитини, групи або цілого класу.

Бальна шкала дає вчителям змогу фіксувати міру або частоту вияву поведінки, навичок і стратегій, які демонструє учень. Цей метод визначає критерії та надає 3 або 4 варіанти відповідей для опису якості або частоти діяльності учнів. Учителі можуть використовувати бальну шкалу для запису спостережень, а учні – як інструмент самооцінювання.

Якщо навчити учнів використовувати описові слова, як-от “завжди”, “зазвичай”, “іноді” й “ніколи”, це допоможе їм точно визначати свої сильні сторони й потреби. Ефективна бальна шкала використовує дескриптори (описи рівнів) із чітко зрозумілими показниками.

За допомогою **рубрик оцінювання** можна ефективно оцінювати навчання учнів, чітко й лаконічно інформувати їх про очікування. Якщо це можливо, рубрики оцінювання треба будувати з урахуванням думки учнів. Насамперед разом з учнями варто визначити, який вигляд має якісна робота.

Рубрики можна використовувати для підсумовування цілей і присвоювати бали кожному з рівнів. Перш ніж розробити рубрику, учителям потрібно відповісти на такі запитання:

1. Які конкретні результати пов’язані з цим завданням?

2. Чи є в учнів досвід виконання цього або подібного завдання?

3. Який вигляд має зразкове виконання?

4. Які якості відрізняють зразкову роботу від інших рівнів?

Окрім усього, вчителі можуть організувати мозковий штурм і обговорити, яким є кожен рівень. Автори пропонують такі відповідники:

- **Рівень 4 – зразковий рівень.** В описі треба зазначити, що всі аспекти роботи перевершують очікування й демонструють зразкову успішність або розуміння.
- **Рівень 3 – рівень, вищий від середнього.** В описі треба зазначити, що всі аспекти роботи перевершують очікування й демонструють переконливу успішність або розуміння.
- **Рівень 2 – задовільний рівень.** Він має вказувати на мінімальні компетентності, прийнятні для задоволення очікувань від навчання. Успішність і розуміння є або розвиваються, але є деякі помилки, матеріал опанований не повністю.
- **Рівень 1 – рівень обмеженого опанування матеріалу.** Вказує, що не відповідає очікуванням від навчання: учень робить серйозні помилки, має значні недоліки в опануванні матеріалу або неправильні уявлення. Учитель має втрутитися, щоби допомогти учню / учениці покращити результати.

Рубрика оцінювання

Ім'я: _____ Дата: _____

Назва: _____ Автор(ка): _____

Рівень / Учень / Учениця	Демонструє відмінний результат	Наближається до відмінного результату	Демонструє достатній рівень	Наближається до достатнього рівня
Висловлює власну думку щодо оповідання або пісні	Висловлює власну думку зрозуміло, пов'язує її з особистим досвідом	Висловлює власну думку, спираючись на особистий досвід	Висловлює власну думку, яка є зрозумілою та дещо пов'язана з особистим досвідом	Висловлює думку, яка є не повністю зрозумілою, і не пов'язує її з особистим досвідом
Розпізнає та виражає базові емоції й почуття	Чітко розпізнає та демонструє емоції й почуття, викликані обраним твором	Розпізнає та демонструє емоції й почуття, викликані обраним твором	Частково розпізнає та демонструє емоції й почуття, викликані обраним твором	Недостатньо розпізнає та демонструє емоції та почуття, викликані обраним твором
Пише прості слова та фрази в передбачуваних ситуаціях	Пише текст українською, що відповідає вимогам та правильно складений з невеликою допомогою вчителя	Пише текст українською, який відповідає вимогам та правильно складений з допомогою вчителя	Пише текст українською, що здебільшого відповідає вимогам та складений з допомогою вчителя	Пише текст українською, що не відповідає вимогам або є незавершеним
Коментарі				

Як розробити контрольні переліки, бальну шкалу та рубрики оцінювання:

1. Використовуйте прості і зрозумілі для учнівства формати, які передаватимуть інформацію про їхнє навчання батькам.

2. Дбайте про те, щоби характеристики й дескриптори були чіткими, конкретними й доступними для спостереження.

3. Заохочуйте учнів допомагати розробляти критерії. Наприклад, які дескриптори демонструють рівні успішності, коли йдеться про написання твору?

4. Переконайтеся, що контрольні переліки, бальна шкала та рубрики оцінювання датовані: це допоможе відстежувати прогрес.

5. Залишайте місце для ситуативних нотаток або коментарів.

Приклад рубрики оцінювання (із контрольним переліком)

Ім'я: Олена **Дата:** 14 листопада **Діяльність:** телефонна розмова

Результати навчання	Блискуче	Дуже добре	Прийнятно	Обмежено
Сприймає усну інформацію: уточнює інформацію з огляду на ситуацію [4 УМД 1.1]	**Постійно** ставить уточнювальні запитання, необхідні для сприйняття повідомлення	**Часто** ставить уточнювальні запитання, необхідні для сприйняття повідомлення	**Інколи** ставить уточнювальні запитання, необхідні для сприйняття повідомлення	**Рідко** ставить уточнювальні запитання, необхідні для сприйняття повідомлення
Аналізує та інтерпретує усну інформацію: розпізнає ключові слова і фрази для розуміння основного змісту почутих коротких, чітких, простих повідомлень, зіставляє його із власними спостереженнями, життєвим досвідом [4 УМД 1.4]	Розпізнає **всі** ключові слова й фрази, необхідні для розуміння змісту розмови	Розпізнає **основні** ключові слова й фрази, необхідні для розуміння змісту розмови	Розпізнає **окремі** ключові слова й фрази, необхідні для розуміння змісту розмови	Розпізнає **обмежену кількість** ключових слів, необхідних для розуміння змісту розмови
Регулює власний емоційний стан: доречно використовує формули мовленнєвого етикету в типових ситуаціях спілкування [4 УМД 1.8]	**Постійно** використовує формули мовленнєвого етикету під час розмови	**Часто** використовує формули мовленнєвого етикету під час розмови	**Інколи** використовує формули мовленнєвого етикету під час розмови	**Рідко** використовує формули мовленнєвого етикету під час розмови

Навички

- ☐ працює самостійно
- ☐ працює з мінімальною допомогою
- ☐ потребує певної допомоги
- ☐ потребує постійної підтримки та допомоги

Про ситуативні нотатки

Ситуативні нотатки використовують для запису конкретних спостережень за поведінкою кожного учня, їхніми навичками та взаєминами, оскільки це пов’язано з результатами навчання.

У нотатках зазначають постійні спостереження під час уроків. Їх також можна писати у відповідь на виготовлений продукт або роботу учня. Вони короткі, об’єктивні й націлені на конкретні результати. Ситуативні нотатки можна передавати

учню періодично або за запитом. Про них також можна проінформувати на зустрічах учителя, батьків та учня.

Поради щодо створення та ведення ситуативних нотаток:

- Призначте окрему сторінку в теці для кожного учня. Записуйте спостереження, використовуючи стікери. На кожній наліпці напишіть дату й ім’я учня.

- Подбайте, щоби ситуативні нотатки були короткими та сфокусованими (зазвичай не більше ніж кілька речень або фраз).

- Стежте за тим, щоби коментарі були об’єктивними. Робіть конкретні зауваження про сильні сторони учнів.

- Аби спогади були точними, робіть нотатки під час спостережень або якомога швидше після них.

- За можливості записуйте коментарі регулярно.

- Робіть нотатки в різний час і під час різних заходів, аби профіль учня був збалансований.

- Часто переглядайте нотатки, аби переконатися, що вони регулярні для кожного учня, й узагальнюйте інформацію, пов’язану з тенденціями в навчанні.

Більше інформації про різні методи оцінювання читайте в посібнику “*Українська для всіх*”.
Підготовка тексту до публікації – Марія Марковська, “Нова українська школа”
Титульне фото: автор
– AllaSerebrina*, Depositphotos*